

INGEN SKOLE STRAF

Skolelever ikke bare disciplineres til at leve op til skolens regler og forventninger – de skal også sættes i stand til at opstille dem selv. Skal eleverne så også lære at straffe sig selv? **Hanne Knudsen** fortæller om straf i skolen over en 50 års periode.

* Skolen er en helt anden i dag end for 50 år siden. Alligevel er der en del af skolen, som forekommer uforandret. Det er skolens straffemetoder over for urolige elever. Eleverne kommer stadig op til inspektøren eller bliver sat uden for døren, hvis de laver ballade.

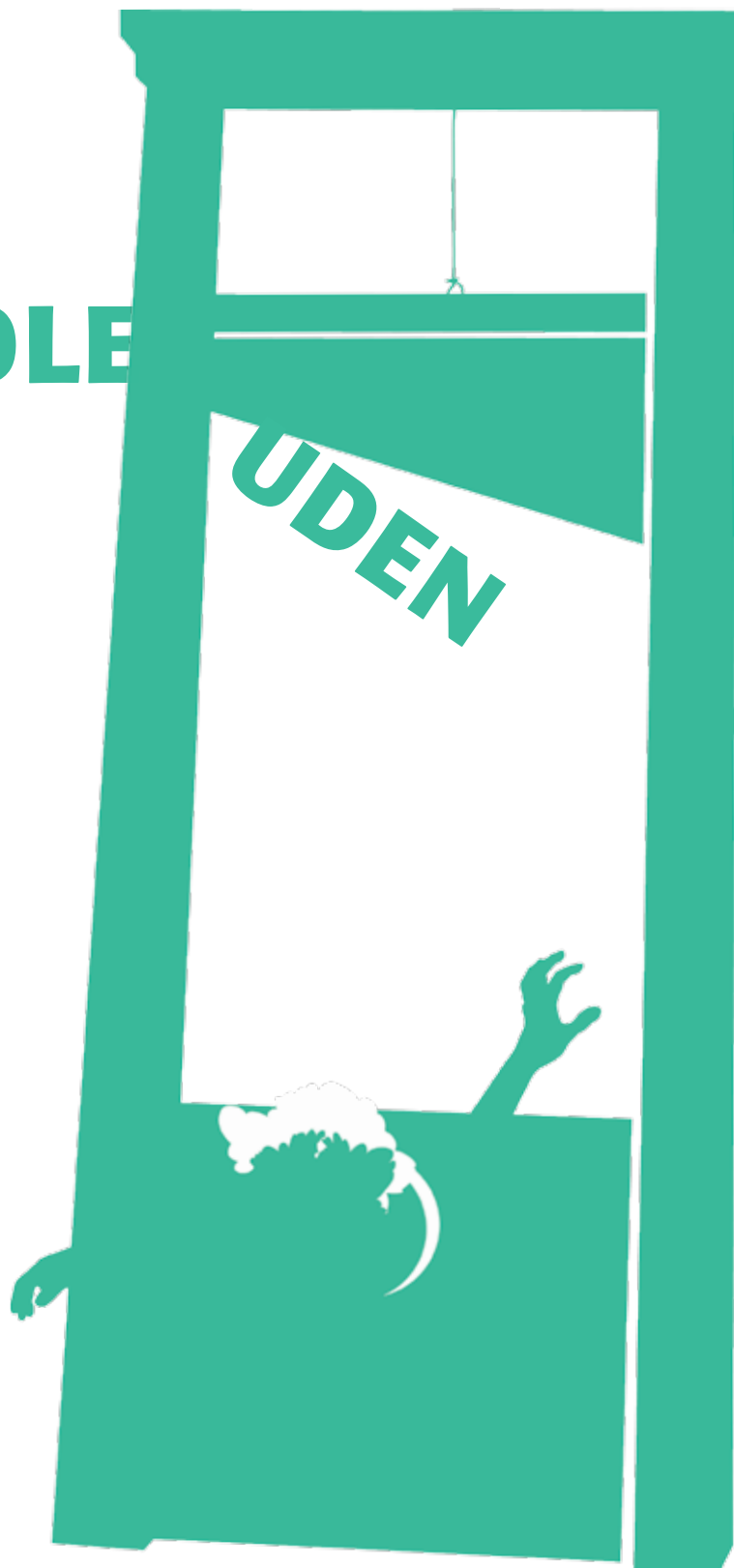
Det fortæller kandidatstipendiat Hanne Knudsen fra Institut for Pædagogisk Psykologi på Danmarks Pædagogiske Universitetsskole. Hun har sammen med ph.d-stipendiat Helle Bjerg undersøgt straf i skolen ved at sammenligne den moderne skole med skolen i 1950'erne.

Analysen optræder i en aktuel antologi fra Danmarks Pædagogiske Universitetsforlag: "Magtballader – 15 fortællinger om magt, modstand og menneskers tilblivelse".

Hanne Knudsen fortæller, at der har vist sig en række interessante brud og kontinuitet i skolens magtformer ved at se på straf i skolen i et historisk perspektiv.

Mange af straffemetoderne er de samme – men hvad de skal fremme, er mere komplekst.

"Straf er blevet mere uhåndterlig, end dengang det blot drejede sig om at true barnet frem mod den ønskede adfærd. I dag skal skolen også få barnet til selv at ønske den rigtige adfærd,"



siger Hanne Knudsen, der peger på, at der er to magtformer i spil: Adfærdsdisciplinering og empowerment.

"Dermed bevæger læreren sig ind i et minefelt, når der gribes til straf".

Læreren skulle tidligere – med læreren og skolepolitikeren Ernst Kapers ord fra 1903 – "bøje elevens vilje under en andens vilje".

"Nu skal læreren ikke kun bøje elevens vilje under sin, men også bøje elevens vilje til selv at ville. Den mægtiggørelse – eller empowerment – er dårligt forenelig med straf."

I gamle dage var det desuden alene læreren og undervisningsplanen, der bestemte, hvornår eleverne havde indfriet de faglige krav.

"I dag skal eleverne ikke bare være dygtige fagligt, men også udvise vilje og opstille mål for sig selv. Det er en helt anden logik end tidligere," fortæller Hanne Knudsen

Der er derfor dukket nye straffeformer op, som er mere i overensstemmelse med empowerment-magtformen. Det gælder for eksempel socialpædagogiske spil som 'Kort og godt', hvor eleverne giver hinanden kort med udsagn som 'Det er rarere at være i klassen, når du ikke er her', 'Dig vil jeg gerne være mere sammen med', 'Jeg tror, du nogle gange føler dig udenfor'. Også elevmægling, som lektor Jette Kofoed skriver om i antologien, kan ses som en metode, der gør det uklart, hvor autoriteten er placeret.

MIDDELALDERLIGE METODER

Hanne Knudsen har lavet interview og observeret på en forstadsskole til København. Her er hun blandt andet stødt på en episode, som hun og Helle Bjerg i artiklen sammenligner med fortællinger fra 50'ernes skole.

Episoden fandt sted i 2006 og viser, at nutidens lærere har mistet monopolet på at bestemme, hvornår eleverne er gået over stregen, fordi autoriteten svinger mellem at være placeret hos læreren eller være til forhandling.

Sagen begynder med, at en lærer har aftalt med eleverne i to 4. klasser, at hvis man gør noget forkert tre gange – og får tre streger – så skal man som straf sidde på en stol hvert frikvarter i en uge. Der er så tre drenge, der får tre streger, fordi de blandt andet har løbet på gangen. Derfor skal de sidde på en stol hvert frikvarter i en uge.

Det får faren til den ene dreng til at ringe til skolelederen og klage over skolens 'middelalderlige straffemetoder'. Efter en forhandling mellem faren, skolelederen og læreren bliver løsningen, at læreren skal afblæse straffen efter tre dage for netop denne dreng.

Hun tager en snak med drengen, hvor hun spørger ham, om han godt vidste, hvorfor han skulle sidde på stolen? Det siger han ja til. Så spørger hun, om tre dage har været nok? Det siger han nej til. Om fem dage var bedre? "Ja", siger drengen. →





"I DAG SKAL SKOLEN FÅ BARNET TIL SELV AT ØNSKE DEN RIGTIGE ADFÆRD."

Ifølge Hanne Knudsen viser eksemplet, at den straf, der i sig selv var ubehagelig nok at idømme eleverne, pludselig bliver helt umulig.

"Læreren kan ikke sige 'skal du være fræk?' og beslutte, at tre dage var nok. For drengen ved jo bedst selv, om det var nok. Hun kan heller ikke beslutte, at tre dage ikke var nok, for det har skolelederen gjort umuligt. Der er kort sagt ikke meget at gøre. Med sit lille 'nej' har drengen udpeget lærerens afmagt," siger hun.

FOUCAULTS MAGTBEGREB

Helle Bjerg og Hanne Knudsens undersøgelse af magt og modstand i skolen sker ved hjælp af en videreudvikling af Foucaults magtbegreb. Ifølge Foucault er magt ikke en ressource placeret hos nogle bestemte. For eksempel har læreren ikke magten over eleven.

"Magt ses som en relation, hvor man skaber hinandens handlerum. Magt er at handle på andres handlinger – at skabe det mulighedsrum, der kan handles i. I den gamle skole skete det for eksempel ved, at læreren truede, roste eller inspirerede eleven. Det sker også i dag. Men at søge at skabe elevens vilje forudsætter en ny magtform: Empowerment eller mægtiggørelse. I den magtform er en del af målet at placere autoriteten hos eleven. Og at uddele straf bliver derfor ekstra ubehageligt," mener Hanne Knudsen.

Mens der tidligere var færre modstandsmuligheder for eleverne, kan lærerne i dag ikke være helt sikre på, hvilken reaktion det afstedkommer, når de iredesætter en elev.

"En af de kvinder, Helle Bjerg har interviewet, var ikke bange for lussinger. Det var en stærk modstandsform i 50'ernes skole. For hvilke magtmidler havde læreren over for den elev, der ikke frygtede en straf? Modstandsformerne i dagens skole er blevet mere mangfoldige. Vi kalder for eksempel drengens 'nej' for modstand, fordi han med det svar udpeger dobbeltheden i situationen: Det uafgjorte i om læreren kan straffe ham eller ej."

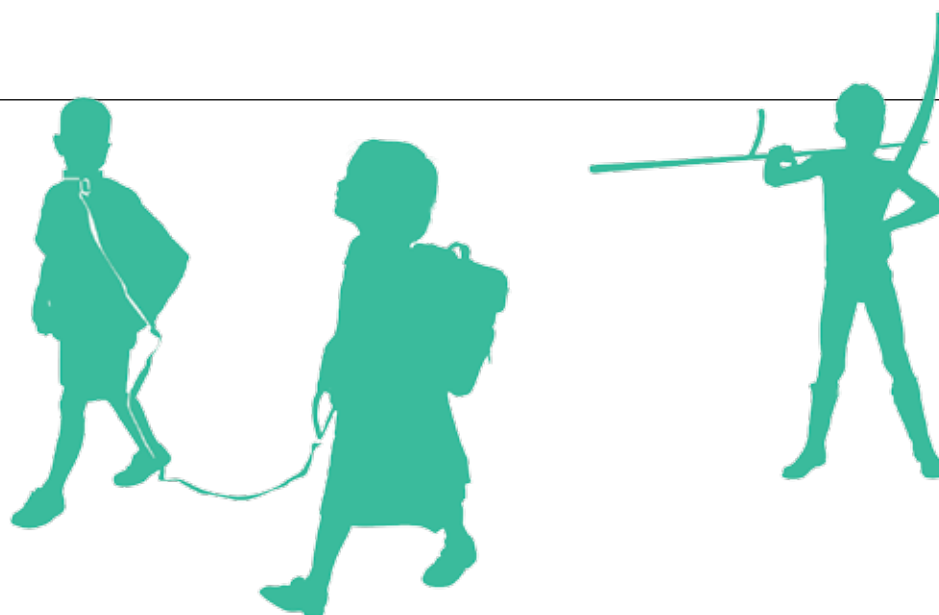
DEN ERFARNE LEDER

Ifølge Hanne Knudsens studier på den københavnske forstads-skole kræver det både mod og erfaring at kunne straffe på en måde, der vinder accept blandt elever, forældre, kolleger og skolens ledelse. På skolen er der især stor respekt om skolelederens evne til at sanktionere.

"Det gør hende populær blandt lærerne, at hun tør gå ind i en sag og træffe en beslutning," siger Hanne Knudsen, der af skolens lærere har fået fortalt, at skolelederen ikke er helt typisk.

Lærerne betegner mange andre skoleledere som "badebolde".

"Jeg tror ikke, det er så udbredt, at skoleledere handler, som hun gør. De fleste er mere forsigtige. Hun er i hvert fald ikke en badebold, og hun har ikke noget problem med at skulle "straffe". Hun er populær, fordi hun tør træffe en beslutning og dømme. Hun er god til den form for kommunikation og til at få elevernes og forældrenes samtykke".



Ifølge Hanne Knudsen bliver lærerne på skolen hele tiden stillet over for situationer, hvor de skal tackle udfordringer: Hvad gør man med den elev, som slår de andre? Hvad gør man med den elev, der beholder huen på, selvom man ikke må det på skolen? Hvad gør man med den elev, som virker truende? Eller den, der altid kommer for sent? For lærere i velfungerende lærerteam er det normalt ikke et problem at hente kollegial opbakning, hvis en lærer er i tvivl om, hvordan en sag skal tackles. Lærere i mindre velkørende team har derimod ikke samme mulighed for sparring. De må satse på, at skolelederen er parat til at træde til.

Men det har ifølge Hanne Knudsen den utilsigtede bieffekt, at lederen er med til at undergrave lærernes autoritet.

"Hver gang lederen afgør, om autoriteten er placeret eller til forhandling, gør hun det vanskeligt for lærerne at være selvstændige - som det var tilfældet med den lærer, som har fået elevernes opbakning til, at urolige elever skal sidde på en stol i frikvarteret. Lederen underkender lærerens beslutning, da hun giver faren ret i, at det er en middelalderlig straf, og kræver den stoppet, før ugen er omme. Dermed undergraver hun også lærerens møjsommeligt oparbejdede autoritet," siger Hanne Knudsen.

Hun peger på, at ligesom autoriteten svinger mellem at være hos læreren eller være til forhandling, svinger den også i relationen mellem leder og lærer. Fra ledelse af selvstyring, der gør lærerteamet i stand til at beslutte på egen hånd, til styring, hvor autoriteten er placeret hos lederen.

Ernst Kaper beskrev allerede i 1903 straf som et ubehageligt emne – og straf har altid været et ømtåleligt emne for undervisere, fordi det viser, at det ikke er lykkedes at få eleven til at opføre sig, som man ønskede det.

"AT STRAFFE ER IKKE NOGET, UNDERVISERE BRYDER SIG OM."

"Jeg tror, det er noget, alle undervisere genkender – ikke kun skolelærere. Det samme er tilfældet på universitetsniveau. At straffe er ikke noget, undervisere bryder sig om. Når det så oven i købet kan udpeges som illegitimt af eleven, kan det sætte læreren i en helt afmægtig situation." ■

Af Jakob Albrecht, asterisk@dpu.dk

Festskriftet "Magtballader – 15 fortællinger om magt, modstand og menneskers tilblivelse" er udgivet på Danmarks Pædagogiske Universitetsforlag i anledning af professor Dorte Marie Søndergaards 50 års fødselsdag. Bogen er redigeret af Jette Kofoed og Dorte Staunæs fra Institut for Pædagogisk Psykologi.

HANNE KNUDSEN



Hanne Knudsen, kandidatstipendiat ved Institut for Pædagogisk Psykologi, Danmarks Pædagogiske Universitetsskole. Hanne Knudsens ph.d.-projekt undersøger det diskursive terræn, hvori skole og hjem mødes, og hvordan grænsen mellem skole og hjem sættes.

WWW | www.dpu.dk/om/hakn/